

**FILOLOGIK OTM TALABALARIGA INGLIZ ADABIYOTINI INTEGRATIV
YONDASHUVDA O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALAR VA AKTIV O'QITISH USULLARINI QO'LLASH**

Xudoyberganova Mohigul Alisher qizi

Farg'ona davlat universiteti

Mustaqil izlanuvchisi

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 14.12.2025

Revised: 15.12.2025

Accepted: 16.12.2025

KALIT SO'ZLAR:

*Ingliz adabiyoti,
filologik ta'lim,
integrativ yondashuv,
pedagogik
texnologiyalar, aktiv
o'qitish, loyiha ishi,
keys-stadi, muammoli
ta'lim.*

Ushbu maqola filologik oliy ta'lim muassasalarida ingliz adabiyotini o'qitishda integrativ yondashuvni joriy etishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlarini ko'rib chiqadi. Ayniqsa, zamonaviy pedagogik texnologiyalar (raqamli resurslar, multimedia, onlayn platformalar) va aktiv o'qitish usullari (loyiha ishi, keys-stadi, muammoli ta'lim, munozara-debatlar) orqali adabiy kompetensiyalarni, tanqidiy fikrlashni va til ko'nikmalarini kompleks rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratilgan. Maqolada integrativ yondashuvning afzalliklari va uni amaliyotga joriy etish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida filologik ta'lim oldida turgan muhim vazifalardan biri, bu bo'lajak mutaxassislarni nafaqat chuqur til bilimlari, balki keng madaniy, adabiy va tanqidiy tahlil ko'nikmalari bilan qurollantirishdir. Ingliz adabiyoti filologiya talabalari uchun tilni chuqur o'rganish, madaniy kontekstni anglash va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Biroq, adabiyotni an'anaviy, passiv ma'ruza usullari bilan o'qitish talabalarning to'liq salohiyatini ochib berishda cheklovlar yaratishi

mumkin. Shu bois, ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalar va aktiv o'qitish usullarini integrativ yondashuv asosida joriy etish dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu maqola aynan shu yo'nalishdagi imkoniyatlarni o'rganishga bag'ishlangan.

Integrativ yondashuvning mohiyati va zarurati: Integrativ yondashuv til va adabiyotni bir-biridan ajralmagan holda, kompleks tizim sifatida o'qitishni nazarda tutadi. Filologik OTMlarda ingliz adabiyotini o'qitishda bu yondashuv quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Til va Adabiyot integratsiyasi: Adabiy matnlar orqali lug'at boyligini oshirish, grammatik strukturalarni tahlil qilish, yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish.

2. Madaniyat, Tarix va Falsafa integratsiyasi: Adabiy asarni yaratilgan davri, madaniy muhiti, ijtimoiy-siyosiy kontekst va falsafiy g'oyalar bilan bog'lab o'rganish.

3. Tanqidiy fikrlash va Tahlil integratsiyasi: Talabalarda adabiy matnlarni tahlil qilish, turli talqinlarni baholash va o'zining asoslangan fikrini shakllantirish qobiliyatini rivojlantirish.

4. Nazariya va Amaliyot integratsiyasi: Adabiyotshunoslik nazariyalarini amaliy adabiy matnlar tahlili bilan bog'lash.

Bu yondashuv talabalarning passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanishiga yordam beradi, o'quv motivatsiyasini oshiradi va o'rganilgan materialni chuqurroq o'zlashtirish imkonini beradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning adabiyot ta'limidagi o'rni: XXI asr talabalarining "raqamli avlod" ekanligini hisobga olsak, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ingliz adabiyoti darslarida ularni qo'llashning bir qancha yo'llari mavjud:

- Raqamli Adabiyot Resurslari va Onlayn Kutubxonalar: Project Gutenberg, JSTOR, Google Books kabi platformalar talabalarga minglab adabiy asarlar, tanqidiy maqolalar va ilmiy tadqiqotlarga cheksiz kirish imkoniyatini beradi. Bu ularga keng miqyosda qiyosiy tahlillar o'tkazish, turli versiyalarni solishtirish imkonini beradi.

- Multimedia va Virtual Ekskursiyalar: Adabiy asarlar asosida ishlangan filmlar, sahnalashtirilgan spektakllar, audiokitoblar va adabiyotshunoslarning videoma'ruzalari matnni vizual va audial idrok etishga yordam beradi. Virtual sayohatlar (masalan, Shekspirning Stratford-upon-Avondagi uyiga yoki Jeyn Ostin yashagan joylarga) talabalarni adabiy muhitga "cho'mdirish" va asar kontekstini chuqurroq his etish imkonini beradi.

• Onlayn Hamkorlik Platformalari: Google Docs, Miro, Padlet kabi vositalar talabalarga birgalikda loyiha ishlari qilish, guruhda matn tahlilini amalga oshirish, adabiy bahslar o'tkazish va o'z fikrlarini almashish uchun interaktiv muhit yaratadi.

• Sun'iy Intellekt (AI) Asboblari: ChatGPT kabi AI vositalari matnlarni tahlil qilish, qahramonlarning xarakteristikalarini umumlashtirish, turli davrlardagi adabiy tendensiyalar haqida ma'lumot olishda yordam berishi mumkin. Biroq, bu vositalardan tanqidiy va ehtiyotkorona foydalanish, ularni asosiy bilim manbai emas, balki yordamchi vosita sifatida ko'rish muhimdir.

• Ta'lim Boshqaruv Tizimlari (LMS): Moodle, Canvas kabi LMS platformalari dars materiallarini joylashtirish, topshiriqlar berish, talabalarning o'zlashtirishini kuzatish va baholash, forumlar orqali muhokamalarni tashkil etish uchun qulay imkoniyatlar yaratadi.

Aktiv o'qitish usullarining samaradorligi: Zamonaviy texnologiyalar bilan birga aktiv o'qitish usullarini qo'llash talabalarni o'rganish jarayonining markaziga qo'yadi va ularning faol ishtirokini ta'minlaydi:

• Loyiha Ishi (Project-Based Learning – PBL): Talabalarga adabiy asar yuzasidan tadqiqot loyihasi tayyorlash (masalan, asardagi asosiy mavzularni o'rganish, qahramonning psixologik portretini yaratish, asarning zamonaviy talqinini taklif qilish) yoki ijodiy loyiha (masalan, asar asosida qisqa hikoya, she'r, dialog yozish, video lavha tayyorlash) topshirilishi mumkin. Bu ularda mustaqil izlanish, tahlil va taqdimot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

• Keys-Stadi (Case Study): Muayyan adabiy asar, qahramonning murakkab xatti-harakati, adabiyotshunoslikdagi bahsli talqin yoki muayyan adabiy davrning o'ziga xosligi keys sifatida beriladi. Talabalar uni tahlil qilib, muammoning ildizlarini topishadi va yechimlar taklif qilishadi.

• Muammoli Ta'lim (Problem-Based Learning): Adabiy matnda yuzaga keladigan murakkab savollar yoki ziddiyatlar (masalan, "Hamletning kechikish sabablari nimalarda?", "Frankenshteyn kimning aybi: ijodkormi yoki yaratilgan maxluqning?") talabalar uchun muammoli vazifa sifatida qo'yiladi. Ular ilmiy adabiyotlarni o'rganib, bahs-munozaralar olib borib, o'z javoblarini asoslaydilar.

• Munozara va Debatlar: Adabiy asardagi mavzular, qahramonlarning harakatlari, asarning ijtimoiy ta'siri yoki turli adabiy nazariyalar bo'yicha bahs-munozaralar tashkil etiladi. Bu talabalarda og'zaki nutq ko'nikmalarini, mantiqiy fikrlashni va o'z nuqtai nazarini himoya qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

• Rollarda O'ynash va Simulyatsiyalar: Adabiy asardagi sahnalarni rollarga bo'lib o'ynash, qahramonlar nomidan intervyu berish, adabiy salonlarda ishtirok etish kabi simulyatsiyalar talabalarga matnni chuqurroq his qilish va o'zlarini adabiy olamning bir qismi sifatida tasavvur qilish imkonini beradi.

• "Flipped Classroom" (Teskari Sinf) Metodi: Talabalar darsdan oldin uyda ma'ruza materiallari (videolar, maqolalar, audioyozuvlar) bilan tanishib chiqadilar. Dars vaqtida esa tahlil, munozara, loyiha ishlari kabi aktiv faoliyatlarga ko'proq e'tibor qaratiladi. Bu talabalarning darsga tayyorligini oshiradi va o'quv jarayonini faollashtiradi.

Integratsiyaning amaliy mexanizmlari: Yuqorida qayd etilgan texnologiyalar va usullarni ingliz adabiyoti darslariga integratsiyalashning amaliy mexanizmlari quyidagicha bo'lishi mumkin:

• Mavzu: Uilyam Shekspirning "Hamlet" tragediyasini o'rganish (Yuqori kurslar uchun):

• Presentation (Texnologiya orqali): Talabalarga darsdan oldin "Hamlet" asarining turli sahnalarining professional videolavhalari (masalan, BBC adaptatsiyasi), Shekspir teatri virtual sayohati, asar tahliliga bag'ishlangan onlayn ma'ruzalar havola qilinadi. Shuningdek, asarning raqamli versiyasi va uni tahlil qilish uchun asosiy adabiyotshunoslik terminlari lug'ati LMS platformasiga joylashtiriladi.

• Practice (Aktiv usullar + Texnologiya):

* Guruhlarda: "Hamletning ikkilanish sabablari nimalarda?" yoki "Opheliyaning aqldan ozishiga kim sababchi?" kabi muammoli savollar beriladi. Talabalar onlayn hamkorlik vositalari (Google Docs) orqali dalillarni to'plashadi, tahlil qilishadi.

* Keys-stadi: "Hamlet" asariga oid turli davrlardagi tanqidiy talqinlar (masalan, Freyding psixoanalitik talqini, feministik yondashuv) keys sifatida berilib, talabalar ularni baholashadi va o'z nuqtai nazarlarini himoya qilishadi.

* Rollarda o'ynash: Asardan parchalar tanlanib, talabalar sahnalarni rollarga bo'lib o'ynaydi yoki Shekspir davrining adabiy muhitini simulyatsiya qilishadi.

• Production (Loyiha + Texnologiya):

* Loyiha ishi: Talabalar guruhlariga bo'linib, "Hamlet" asarini zamonaviy kontekstga moslashtirgan qisqa ssenariy yozishadi va uni video formatida taqdim etishadi.

* Debat: "Hamlet" asarining zamonaviy jamiyatga ta'siri va dolzarbligi" mavzusida akademik debat tashkil etiladi.

* Yozma ish: Asardagi biror mavzu yoki qahramonning chuqur tahliliga bag'ishlangan esse yoziladi.

Xulosa

Filologik OTMlarda ingliz adabiyotini integrativ yondashuv asosida o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va aktiv o'qitish usullarini qo'llash talabalarning adabiy bilimlarini chuqurlashtirish, til ko'nikmalarini takomillashtirish, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va hamkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishda katta salohiyatga ega. Bu yondashuv talabalarni nafaqat bilim egasi, balki bilim yaratuvchisi va tadqiqotchi bo'lishga undaydi. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va texnologiyalarning sinergiyasi filologik OTMlarda ingliz adabiyoti ta'limini yangi bosqichga olib chiqib, yuqori malakali, raqobatbardosh va keng dunyoqarashga ega mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. Azizzujayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat. T.:TDPU, 2003.
2. Brumfit, C. J., & Carter, R. A. (Eds.). (1986). "Literature and Language Teaching." Oxford University Press.
3. Ishmuxamedov R.J. Innovasion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yullari. T.: TDPU, 2004.
4. Rosenblatt, L. M. (1978). "The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work." Southern Illinois University Press.